

DGI – İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Direktörlüğü
AİHM Kararlarının İcrası Dairesi
F-670575 Strazburg Cedex Fransa
E-posta: dgi-execution@coe.int

E-posta ile gönderildi

7 Şubat 2021

ARTICLE 19, İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch), Uluslararası Hukukçular Komisyonu (International Commission of Jurists), Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (International Federation for Human Rights) ve Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi'nin (Turkey Human Rights Litigation Support Project), Bakanlar Komitesi İçtüzüğü, Kural 9.2'ye göre 22 Aralık 2020 tarihli Selahattin Demirtaş/Türkiye (No.2) (Başvuru no. 14305/17) Büyük Daire kararının uygulanmasına ilişkin ilk bildirimidir.

Özet

22 Aralık 2020 tarihli Selahattin Demirtaş/Türkiye (No.2) kararında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("Mahkeme" veya "AİHM") Büyük Dairesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ("Sözleşme" veya "AİHS") madde 10 (ifade özgürlüğü), madde 5/1 ve madde 5/3 (özgürlük ve güvenlik hakkı), madde 18 (haklara getirilecek kısıtlamaların sınırlanması) ile birlikte madde 5 ve Ek Protokol madde 3'ün (serbest seçim hakkı) ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mahkeme, Demirtaş'ın tutukluluğunun "çoğulculuğu bastırmak ve demokratik toplum kavramının özünde yer alan siyasi tartışma özgürlüğünü sınırlamak yönünde örtülü bir amaç izlediğine" ve bireysel önlemler alınarak Türkiye Hükümeti'nin "Demirtaş'ın derhal salıverilmesi için gerekli tüm tedbirleri almasına" karar vermiştir. Mahkeme, Selahattin Demirtaş'ın tutukluluğunun devam ettirilmesinin ihlalleri sürdüreceğini ve Türkiye'nin Sözleşmenin 46/1. maddesi uyarınca Mahkeme'nin kararına uyma yükümlülüğünü ihlal edeceğini belirtmiştir. (Paragraf 442).

Türkiye Hükümeti bu bildirim yapıldığı tarihe kadar AİHM kararında yer alan bireysel önlemleri uygulamamıştır. Eski milletvekili ve muhalif Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) eski eş genel başkanı Selahattin Demirtaş, halen Edirne F Tipi Cezaevi'nde hapsedir.

STK'ların bu bildirim, 22 Aralık 2020 tarihli AİHM Büyük Daire kararından sonra, Demirtaş hakkında düzenlenen 30 Aralık 2020 tarihli yeni iddianame de dahil olmak üzere, siyasi ve hukuki gelişmelerin kapsamlı bir analizini sunmaktadır.

AİHM kararının verildiği gün ve sonraki günlerde, Türkiye'nin Cumhurbaşkanı ve diğer üst düzey hükümet yetkilileri verilen karara ve Mahkemeye yönelik sert eleştiriler dile getirmiş ve iç hukuk yollarının tüketilmediğini, AİHM'in bu kararının ve genel olarak tüm kararlarının Türkiye için bağlayıcı olmadığını savunmuştur.

Türk siyasetçilerin açıklamalarının ardından, 25 Aralık 2020, 31 Aralık 2020, 7 Ocak 2021 ve 5 Şubat 2021 tarihlerinde iki yerel mahkeme, AİHM kararını göz ardı ederek Demirtaş'ın tutukluluğunun sürdürülmesine karar vermiştir.

Bu konudaki yerel mahkeme kararlardan üçüncüsünü veren Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi, 30 Aralık 2020 tarihinde Demirtaş ve diğer 107 sanık hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen 3.500 sayfalık iddianameyi kabul etmiştir. STK'lar, 6 ve 8 Ekim 2014 tarihleri

arasında gerçekleşen ve iddiaya göre Türkiye genelinde 32 ilde 37 kişinin ölümüyle sonuçlanan protestolara ilişkin olarak hazırlandığı ileri sürülen iddianame hakkında ayrıntılı bir değerlendirme sunmaktadır. İddianamede Demirtaş, devletin birliğini ve ülkenin bütünlüğünü bozma, öldürme, hırsızlık ve mala zarar verme de dahil olmak üzere 30 farklı suçla itham edilmektedir. İddianame, Demirtaş'ın kendisine ve partisine ait siyasi görüşleri sosyal medyada ve halka açık konuşmalarında paylaşmak yolu ile bu suçları işlediğini öne süren sorunlu bir yaklaşım üzerine kuruludur.

STK'lar, Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunun temelini oluşturan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yeni iddianamesinin, Büyük Daire'nin Demirtaş'ın tutukluluğu için yetersiz dayanaklar olarak gördüğü aynı olaylara ve verilere dayandığını ileri sürmektedir. Büyük Daire kararında buna ilişkin, "başvuranın 6-8 Ekim 2014 dönemini ilgilendiren "eylem ve olayların" yeni bir hukuki vasıflandırmasına bağlı olarak [20 Eylül 2019'da] tutuklandığını, bu eylem ve olayların aynı zamanda, başvuruda ileri sürülen ve 2 Eylül 2019 tarihinde sona eren özgürlükten yoksun bırakılma halinin dayanaklarının bir kısmını oluşturduğunu" tespit etmiştir. (Paragraf 441) Bu nedenle Mahkeme, Demirtaş'ın 4 Kasım 2016'dan başlayıp 2 Eylül 2019'a kadar süren tutukluluğu ile 20 Eylül 2019'da başlayarak halen devam eden tutukluluğu arasında bir devamlılık tespit etmiş ve 20 Eylül tarihli tutuklama kararını "tutukluğa geri döndürülme" (return to pre-trial detention) olarak tanımlamıştır.

Yeni iddianamede, Demirtaş aleyhine delil olarak Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden davada da delil gösterilen aynı sosyal medya paylaşımlarına dayanılmaktadır. Ancak Büyük Daire tarafından bu delillerin şiddet çağrısı olarak yorumlanamayacağı tespit edilmiştir. (Paragraf 327).

STK'lar, Büyük Daire kararının Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunu tamamen kapsadığını ve haklarının ihlal edilmeye devam ettiğini ileri sürmektedir.

AİHM'in Türkiye'nin tutukluluk sonucunu elde etmek için ceza yargılamalarını kötüye kullanma sorununa ilişkin değerlendirmelerini de inceleyen STK'lar bildirimlerinde, Bakanlar Komitesi'ne aşağıdaki önerileri sunmaktadır:

- i. AİHM'nin Demirtaş/Türkiye (No. 2) kararı nitelikli denetim prosedürü altında izlenmek üzere sınıflandırılmalı ve siyasi saiklerle milletvekillerinin tutuklanmasına özgü Sözleşmenin 5. ve 18. maddelerinin ihlalleri başlığı altında öncü dava olarak kabul edilmelidir.
- ii. AİHM'nin kararının gereği olarak Selahattin Demirtaş'ın derhal serbest bırakılması için çağrıda bulunulmalı ve Büyük Dairenin de tespit ettiği gibi Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunun Mahkeme'nin ihlal tespitinde bulunduğu haklarının ihlalinin de devamına yol açtığı belirtilmelidir.
- iii. Büyük Daire kararının Selahattin Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunu da kapsadığı vurgulanmalıdır. Kararın olgusal ya da yasal dayanakları AİHM tarafından zaten değinilmiş konulara ciddi ölçüde benzer olan gelecekte ileri sürülebilecek suçlamaları veya yapılabilecek tutuklamaları da kapsayacağı vurgulanmalıdır.
- iv. Büyük Daire'nin, Demirtaş'ın tutuklanmasının yolunu açan Anayasa değişikliğinin Sözleşmenin yasallık standardını karşılamadığı ve değişikliği müteakiben başlatılan tüm işlemlerin hukuka aykırı sayılması gerektiği tespiti de dikkate alınarak, Anayasa değişikliği ile dokunulmazlığının kaldırılmasından sonra Demirtaş'a yöneltilen tüm ceza yargılamalarının durdurulması konusunda çağrıda bulunulmalıdır.
- v. Türkiye hükümetinden, Selahattin Demirtaş'ı yargı yollarını kötüye kullanmak yolu ile taciz etmeye son vermesi, AİHM'in Demirtaş'ın ifade özgürlüğünü kullanmasının hukuka aykırı şekilde ona karşı bir suçun delili olarak kullanıldığı ve Sözleşmenin 5/1. madde ile birlikte 18 maddesinin ihlal edildiği tespitlerine uygun şekilde Demirtaş'ın soruşturulmasında ve

tutuklanmasında bulunan çoğulculuğu bastırma ve siyasi tartışma özgürlüğünü sınırlama örtülü amacını taşıyan tüm suçlamaların düşürülmesi talep edilmelidir.

- vi. Bu davada AİHM kararının yerine getirilmesi için bir zorunluluk olan ‘eski hale getirme’nin (*restitutio ad integrum*) Demirtaş'a yönelik sadece meşru siyasi faaliyetler ve ifadeler nedeniyle tutuklanma ve yargılanma biçiminde kendini gösteren yargısal tacizin son bulmasını gerektirdiği vurgulanmalıdır.
- vii. Türkiye hükümetinden, özellikle yargı makamlarına baskı yapmaya veya onları hukuka aykırı bir şekilde etkilemeye çalışarak Demirtaş'ın davalarına doğrudan müdahale etmeye son vermesi talep edilmelidir.
- viii. Türkiye hükümetinden, hükümetin üst düzey yetkilileri tarafından ileri sürülen Demirtaş davasındaki Büyük Daire kararının ve daha genel olarak AİHM kararlarının bağlayıcı olmadığı yönündeki yanlış iddiaları kamuya açık bir şekilde düzeltmesi talep edilmelidir.
- ix. Selahattin Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunun AİHM'in nihai kararlarının bağlayıcı niteliğine ilişkin Sözleşmenin 46. maddesini ihlal ettiği ve bunun Türkiye aleyhine Sözleşmenin 46/4. maddesini uygulama sürecini tetikleyebileceği ilk fırsatta, gecikmeksizin dile getirilmelidir.

I. Giriş

1. Kararların ve dostane çözüm şartlarının uygulanmasının denetimine ilişkin Bakanlar Komitesi İçtüzüğü, Kural 9.2 uyarınca ARTICLE 19, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Hukukçular Komisyonu, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu ve Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi (“STK'lar”), *Selahattin Demirtaş /Türkiye (No.2)* davasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“Mahkeme” veya “AİHM”) kararının uygulanmasına ilişkin iş bu ilk bildirim sunmaktadır.

2. ARTICLE 19, ifade özgürlüğü ve bilgi özgürlüğünün korunması ve savunulması için dünya çapında faaliyet gösteren uluslararası bir sivil toplum örgütüdür. Uluslararası ve bölgesel düzeyde ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı konusunda ilerici standartların geliştirilmesini ve bu standartların Türkiye de dahil olmak üzere iç hukuk sistemlerinde uygulanması gerektiğini savunmaktadır.

3. İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch, HRW) kâr amacı gütmeyen, dünyada 90'dan fazla ülkede insan haklarının korunması için faaliyet gösteren, hükümet dışı bir insan hakları örgütüdür. 1978'de kurulan HRW, sıklıkla yerel insan hakları grupları ile ortaklık içinde yürüttüğü isabetli veri toplama, tarafsız raporlama, medyanın etkili kullanımı, belli amaçlara yönelik savunuculuk faaliyetleri ile bilinmektedir.

4. Uluslararası Hukukçular Komisyonu (International Commission of Jurists, ICJ), hukukun üstünlüğünün kavranması, hukukun üstünlüğüne saygı duyulmasının sağlanması ile insan haklarının korunması için dünya çapında faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşudur. 1952 yılında kurulmuştur, merkezi Cenevre, İsviçre'de bulunmaktadır. Dünyanın her bölgesinden farklı adalet sistemlerini temsil eden 60 seçkin hukukçudan oluşur, 90 ulusal bölüm ve bağlı adalet örgütlerine sahiptir.

5. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (International Federation for Human Rights, FIDH), 1922 yılında kurulan ve merkezi Paris, Fransa'da bulunan uluslararası bir insan hakları sivil toplum kuruluşudur. FIDH, dünya çapında 117 ülkeden 192 ulusal insan hakları örgütünü bir araya getirmektedir. FIDH'in görevi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan tüm insan haklarını savunmaktır. FIDH, yerel ve bölgesel (örn. AİHM, Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu ve Mahkemesi) ve uluslararası (örn. Uluslararası Ceza

Mahkemesi, Kamboçya Olağanüstü Mahkemeleri) mahkeme ve mekanizmalarda stratejik davalama faaliyetlerine dahil olmaktadır.

6. Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi (Turkey Human Rights Litigation Support Project, TLSP) Türkiye'deki insan hakları sorunlarına ve krizlerine yönelik hukuk yollarına etkili başvurular yapılması için uzmanlık ve destek sunmaktadır. Türkiye'den ve uluslararası alandan insan hakları hukuku uzmanlarından oluşan Proje, Anayasa Mahkemesi de dahil olmak üzere yerel mahkemeler önündeki davalara ek olarak AİHM ve Birleşmiş Milletler mekanizmaları ve prosedürleri tarafından görülen davalara hukuki destek sunmakta ve danışmanlık sağlamaktadır.

7. Anılan STK'ların ortak bildirim, Türkiye'nin, AİHM Büyük Dairesinin Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2) kararını uygulamak için alması gereken bireysel önlemlere, özellikle Selahattin Demirtaş'ın derhal serbest bırakılmasının sağlanmasına odaklanmaktadır ve AİHM kararının neden Demirtaş'ın Edirne F Tipi Cezaevindeki mevcut tutukluluğunun tamamını kapsadığını açıklamaktadır.

8. Bildirim **II. bölümü**, 22 Aralık 2020 tarihli Büyük Daire kararının bireysel önlemlerin uygulanmasıyla ilgili temel bulgularının altını çizmektedir. **III. bölüm**, hükümetin Büyük Daire kararına karşı aldığı tutumu ele almaktadır. **IV. bölüm**, Bakanlar Komitesinin dikkatini, Türkiye'nin Selahattin Demirtaş'ı Büyük Daire kararının açık hükmüne rağmen derhal serbest bırakmayı reddederek yükümlülüklerine aykırı davranmasına çekmekte, Demirtaş'ın tutukluluğunun devamına ilişkin verilen yerel mahkeme kararlarına ve 6-8 Ekim 2014 olayları ile ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen 30 Aralık 2020 tarihli iddianameye ilişkin bir analiz sunmaktadır. Bildirim **V. bölümü**, Türkiye'nin belirli kişilerin tutukluluğunu sağlamak için ceza yargılamasını kötüye kullanması yapısal sorununu buna dair AİHM'in değerlendirmeleri ışığında incelemektedir. Bildirim **VI. bölümü**, STK'ların Bakanlar Komitesine AİHM'in Demirtaş kararının icrasının denetimi sürecine dair tavsiyelerine yer vermektedir. .

II. AİHM Büyük Dairesinin Temel Bulguları

9. Selahattin Demirtaş, 2014-18 yılları arasında Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP, sol ve Kürt yanlısı bir politika benimseyen bir siyasi partidir) eş başkanı ve 2007'den 2018'e kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ("Meclis") seçilmiş bir üyesi olan önemli bir Kürt politikacıdır. Ayrıca 10 Ağustos 2014 ve 24 Haziran 2018 seçimlerinde Cumhurbaşkanı adayı olmuş ve sırasıyla %9,76 ve %8,32 oranında oy almıştır.

10. Selahattin Demirtaş 4 Kasım 2016 tarihinde bazı HDP milletvekilleriyle birlikte tutuklanmış ve Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi önünde halkı kin ve düşmanlığa teşvik etmek, terör propagandası yapmak, silahlı terör örgütü kurmak ve yönetmek de dahil olmak üzere birden fazla suçlamadan yargılanmaktadır. Kendisine yöneltilen suçlamalar, Kürt meselesiyle ilgili olarak bir HDP milletvekili ve eş genel başkan olarak yaptığı siyasi konuşmalara ve hükümetin Kürtlerle ilgili sorunlu politikalarına dair eleştirilerine dayanmaktadır.

11. AİHM Büyük Dairesi 22 Aralık 2020 tarihinde *Selahattin Demirtaş v. Türkiye (No.2)* başvurusuna dair kararını vermiş ve Demirtaş'ın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) madde 10 (ifade özgürlüğü), madde 5/1 ve madde 5/3 (özgürlük ve güvenlik hakkı), madde 5 ile birlikte madde 18 (haklara getirilecek kısıtlamaların sınırlanması) ve 1 No.lu Ek Protokol madde 3'ün (serbest seçim hakkı) ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme, hükümetin "Selahattin Demirtaş'ın derhal serbest bırakılmasını sağlamak için gerekli tüm önlemleri alması gerektiğine" hükmetmiş, Demirtaş'ın tutukluluğunun devamının kararda tespit edilen ihlalleri sürdüreceğini ve bu durumun Türkiye'nin Sözleşmenin 46/1. maddesi uyarınca Mahkeme kararlarına uyma yükümlülüğüne de aykırı olacağını belirtmiştir (Paragraf 442). AİHM kararının icrasında alınması gereken bireysel önlemlerle bağlantılı olarak Mahkemenin bu bildirimle ilgili olan önemli ihlal tespitlerine aşağıda yer verilmektedir.

a. Selahattin Demirtaş'ın ifade özgürlüğü hakkının ihlali (madde 10)

12. Büyük Daire, Selahattin Demirtaş'ın milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması ile sonuçlanan 20 Mayıs 2016 tarihli Anayasa değişikliğinin, Demirtaş'ın bu değişikliği takip eden 4 Kasım 2016 tarihli tutukluluğunun ve tutukluluğunun devam etmesinin, siyasi ifadelerinden oluşan delillere dayanılarak aleyhine yürütülen ceza yargılamalarına temel teşkil eden hukuk kurallarının öngörülebilir olması kriterini karşılamadığı değerlendirmesiyle Sözleşmenin 10. maddesini ihlal ettiğini tespit etmiştir (Paragraf 281). Mahkeme, bir HDP milletvekili olarak Demirtaş'ın "siyasi bir bakış açısını savunurken, siyasi ifadelere dokunulmazlık ve anayasal güvenceler ile koruma sağlayan mevcut anayasal hukuki çerçeveden yararlanmayı meşru olarak bekleyebileceğine" dikkat çekmiştir (Paragraf 270).

13. Mahkemeye göre, yargı makamları Demirtaş'ı temelde siyasi konuşmaları nedeniyle, ifadelerinin yasama dokunulmazlığı kapsamında korunup korunmadığı (paragraf 263) ve 2016 Anayasa değişikliği ile bu kapsamın değiştirilip değiştirilmediği konusunda herhangi bir değerlendirme yapmadan tutuklamış ve yargılamıştır.¹ Ayrıca, Mahkemeye göre iddia konusu konuşmaların Anayasanın 83. maddesinin birinci fıkrası uyarınca sağlanan koruma kapsamında olmadığı varsayılsa bile, 20 Mayıs 2016 tarihli Anayasa değişikliği kendi içinde öngörülebilirlik açısından sorunludur (paragraf 268 ve 269). Mahkeme ayrıca, adli makamlar tarafından Türk Ceza Kanunu'nun 314/1 ve 2. maddelerinde öngörülen silahlı bir terör örgütü kurmak, yönetmek ve terör örgütüne üye olmak gibi suçların geniş yorumlanmasına dikkat çekmiştir. Bu kapsamda Mahkemeye göre "Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin içeriği yerel mahkemelerin yorumlamaları ile birleştiğinde, yerel makamlar tarafından yapılacak keyfi müdahalelere karşı yeterli korumayı sağlamamaktadır" (paragraf 337) ve "bir ceza kanunu hükmünün bu şekilde geniş yorumlanması ifade özgürlüğünün kullanımını ortada herhangi somut bir delil olmaksızın silahlı bir terör örgütü kurma ve yönetme ile eşdeğer tuttuğunda meşru kabul edilemez" (paragraf 280).

b. Selahattin Demirtaş'ın özgürlük ve güvenlik hakkının ihlali (madde 5):

14. Mahkeme, Selahattin Demirtaş'ın ortada suç işlediğine dair makul bir şüphe olmamasına rağmen tutuklanması nedeniyle Sözleşmenin 5/1. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir. Mahkemeye göre 4 Kasım 2016 tarihli tutuklama kararı, özellikle Türk Ceza Kanunu'nun 314/1 ve 2. maddeleri uyarınca, terör suçlarının delili olarak Demirtaş'ın siyasi konuşmalarına dayanmaktadır.² Mahkeme, "başvuran aleyhindeki suçlamalar, ilgili verilere göre iç hukuk kuralları uyarınca suç eylemi olarak değerlendirilemeyeceği gibi, ilgili eylemler temelde başvuranın Sözleşme'den doğan haklarının kullanılması ile alakalıdır" tespitinde bulunmuştur (paragraf 339). Mahkeme ayrıca, Demirtaş'ın tutukluluğunun devamına ilişkin verilen yargı kararlarının makul bir şüphenin yokluğunda geçerli sayılmayacağı gerekçesi ile Sözleşmenin 5/3. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

c. Selahattin Demirtaş'ın seçilme ve mecliste bulunma hakkının ihlali (1 No.lu Ek Protokol'ün 3. maddesi)

¹ 20 Mayıs 2016'da Meclis, 1982 Anayasasına geçici bir maddenin eklenmesini gerektiren bir Anayasa değişikliğini kabul etmiştir. Bu değişiklik uyarınca, Anayasanın 83. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin taleplerin Meclise ilgili Anayasa değişikliği öncesi iletildiği tüm durumlar bakımından ilgili milletvekillerinin dokunulmazlık kaldırılmıştır. Bu konuda detaylı bilgi için, Venedik Komisyonu, Anayasanın 83. Maddesinin İkinci Fıkrasının Askıya Alınması Hakkında Görüş (Yasama dokunulmazlığı), CDL-AD (2016)027, 14 Ekim 2016.

² Demirtaş ilk olarak iki farklı suç isnadı kapsamında tutuklanmıştır: Türk Ceza Kanunu'nun 314/2. maddesinde tanımlanan silahlı bir terör örgütüne üyelik suçu ve aynı Kanun'un 214/1. maddesi uyarınca suç işlemeye alenen tahrik suçu. Ancak 11 Ocak 2017 tarihli iddianamede, hakkında hapis cezası istenen Demirtaş'ın işlediği iddia edilen suçlar: silahlı terör örgütü kurmak ya da yönetmek; terör örgütü lehine propaganda yapmak, suç işlemeye alenen tahrik; suçu ve suçluyu övmek, kin ve düşmanlığa tahrik; kanunlara uymamaya tahrik; yasadışı toplantı ve gösteriler düzenlemek ve bunlara katılmak; güvenlik güçlerinin yasadışı gösterinin dağılması talimatlarına direnmek (paragraf 273).

15. Büyük Daire, Sözleşmenin 10. ve 5/1. maddelerine ilişkin bulgularının, 1 No.lu Ek Protokolün 3. maddesinin amaçları ile eşit derecede alakalı olduğunu ve bu hükmün de ihlal edildiğini tespit etmiştir. Mahkeme, yerel mahkemelerin Demirtaş'ın suçlandığı eylemlerle ilgili olarak Anayasa tarafından güvence altına alınan yasama dokunulmazlığından faydalanıp faydalanmadığını incelemeleri sebebiyle 1 No.lu Ek Protokolün 3. maddesinden doğan usuli yükümlülüklerle uymadıklarına karar vermiştir (paragraf 394). Mahkemeye göre, bir milletvekili özgürlüğünden mahrum bırakıldığında, yargı makamları milletvekilinin siyasi görüşlerini ifade etme özgürlüğünün korunmasını ve milletvekiline isnat edilen suçun milletvekilinin siyasi faaliyetiyle doğrudan bağlantılı olmamasını sağlayacak bir dengeleme değerlendirmesi yapmalıdır. İdır.

16. Mahkeme, hükümetin, Demirtaş'ın tutuklanmasının ve tutukluluğunun devamının hukuka uygunluğuna karar veren yetkili yerel mahkemelerin böyle bir dengeleme çalışması yaptığını gösteremediğine karar vermiştir (paragraf 395). Özellikle, Demirtaş'ın hem milletvekili hem de muhalefet partisi lideri olması nedeniyle Meclisteki görevlerinin yerine getirilebilmesi daha yüksek düzeyde bir korumayı gerektirmesine rağmen, yerel mahkemeler, söz konusu suçların doğrudan Demirtaş'ın siyasi faaliyetleriyle ilgili olup olmadığını veya tutuklamaya alternatif bir tedbirin yeterli olup olmadığını incelememişlerdir (paragraf 395 ve 396). Mahkeme, Demirtaş'ın tutukluluğunun bir sonucu olarak Meclis faaliyetlerine katılmadığını belirterek, tutukluluğunun Sözleşme'nin 1 No.lu Ek Protokolünün 3.maddesi ile korunan seçilme ve mecliste bulunma hakkının özüne aykırı olduğu sonucuna varmıştır (paragraf 397).

d. Selahattin Demirtaş'ın tutuklanmasında örtülü bir amaç taşınması (Sözleşmenin 5. maddesi ile birlikte 18. maddesi)

17. Mahkeme son olarak, Sözleşmenin 5. maddesi ile birlikte 18. maddesinin ihlalini tespit ederken Selahattin Demirtaş'ın tutuklanmasının "çoğulculuğu baskılama ve demokratik toplum yapısının özünde bulunan siyasi tartışma özgürlüğünü kısıtlama" örtülü amacını taşıdığına ilişkin altı etkenin altını çizmiştir. Mahkemeye göre bu altı etken bir arada bu örtülü amaca ilişkin makul şüphenin ötesinde kanıt teşkil etmektedir.

18. Mahkeme kararı kapsamında ilk etken, "HDP ile Cumhurbaşkanı ve iktidar partisi arasındaki siyasi gerginliğin başlamasından önce, başvuru[nun] özgürlüğünden mahrum kalma tehlikesine karşı" korunmasıdır (paragraf 426). "Çözüm sürecinin"³ sona ermesinden sonraki Cumhurbaşkanı'nın HDP liderlerini hedef alan konuşmalarının ardından ise, Demirtaş'a yönelik ceza soruşturmalarının sayısı ve hızı artmıştır (paragraf 426). 20 Mayıs 2016 tarihinde kabul edilen Anayasa değişikliği sonucunda, HDP'den 55 milletvekilinin (o sırada HDP'nin toplam 59 milletvekili vardı) yasama dokunulmazlığı kaldırılmıştır. Değişiklik, Mecliste toplam 154 milletvekilinin yasama dokunulmazlığını kaldırırken, sadece muhalefet partileri HDP ve CHP'yi temsil eden milletvekilleri aleyhlerinde ceza davası açılmasının ardından tutuklanmıştır ve/veya mahkûm edilmiştir (paragraf 427). Özellikle, HDP'den her iki eş genel başkan da dahil olmak üzere 14 milletvekili tutuklanmıştır (paragraf 427).

19. Mahkeme kararındaki ikinci etmen, bir dizi önde gelen HDP'li politikacısının ve seçilmiş belediye başkanının da tutuklanmasıdır. Bu durum, Mahkemenin Demirtaş'ın ilk tutukluluğuna ve tutukluluğunun devamına ilişkin verilen kararların tekil örnekler olmadığını, genel bir eğilimin parçası olduğu sonucuna varmasına yol açmıştır (paragraf 428).

20. Üçüncü etmen Demirtaş'ın Türkiye'de başkanlık sistemine geçilmesine ilişkin 16 Nisan 2017 tarihli referandum ve 24 Haziran 2018 tarihli başkanlık seçimi olmak üzere iki siyasi kampanya

³ "Çözüm süreci", Kürt sorununa kalıcı ve barışçıl bir çözüm bulmak amacıyla 2012 yılı sonuna doğru başlatılan bir barış sürecidir. Fiili olarak 2015'in ortalarında sona ermiştir. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)* [BD] (Başvuru no. 14305/17), paragraf 29-33.

boyunca özgürlüğünden yoksun kalmasıdır. Demirtaş tutukluluk hali nedeniyle, siyasi kampanyalarını hapishaneden yürütmek zorunda kalmıştır (paragraf 429).

21. Mahkeme kararındaki dördüncü etmen, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi'nin Demirtaş'ın 2 Eylül 2019'da serbest bırakılmasına karar vermesine rağmen, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin Demirtaş'ın 17 Mart 2013'te İstanbul'da düzenlenen bir mitingde yaptığı bir konuşmaya dayanarak "terör örgütü lehine propaganda yapmak" suçundan ayrı bir davada mahkûmiyet kararı vermesi sonucu serbest bırakılmamasıdır. Bu şekilde hükümlü olarak tutulmaya devam edilen Demirtaş, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin 20 Eylül 2019 tarihli hapis cezasının infazına ilişkin kararına göre koşullu salıvermeden faydalanma hakkı kazanmıştır. Ancak, bu konuda işlemler sonuçlanmak üzereyken aynı gün bu kez Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi üzerine Ankara Sulh Ceza Hakimliği, Demirtaş ve HDP'nin diğer eski eş genel başkanı Figen Yüksekdağ'ın ayrı bir ceza soruşturması kapsamında tekrar tutuklanmasına karar vermiştir. Ertesi gün, 21 Eylül 2019'da Cumhurbaşkanı Erdoğan, basında Demirtaş'ı 6-8 Ekim 2014 tarihlerindeki protestolar sırasında hayatını kaybeden "53 kişinin katili" olmakla suçlayan bir açıklama yaparak, konuyu takip ettiğini ve iki eş genel başkanın "gitmelerine izin verilmeyeceğini" söylemiştir (paragraf 118 ve 432).

22. Mahkeme kararı kapsamında beşinci etmen "başvuranın (20 Eylül 2019'da) tutukluluğa geri döndürülmesinin görünen amacının 6-8 Ekim olaylarını soruşturmak olduğunun" belirtilmesidir (paragraf 433). Ancak Mahkemeye göre bu iddiaya konu isnatlar burada farklı şekilde vasıflandırılrsa da bu soruşturma halen Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesinde yürüyen ve Demirtaş'ın ilk defa tutuklandığı davanın temelini oluşturan olgulara dayandırılmaktadır. Mahkeme, Demirtaş'ın 20 Eylül 2019'da bu şekilde tutukluluk haline "geri döndürülmesi"nin,⁴ bununla ilgili koşullar ışığında, yerel makamlarca "başvuranın yaklaşık 5 yıl önce 6-8 Ekim 2014 tarihleri arasında gerçekleştirdiği iddia olunan bir suç ile ilgili değil, onun tutuklu kalmasını sağlayarak siyasi faaliyetlerini engellemek" amacı taşıdığı sonucuna ulaşmıştır (paragraf 433).

23. Mahkeme son olarak 18. madde ile ilgili Türkiye'de yargının bağımsızlığı konusunda Venedik Komisyonu'nun tespitlerine ve özellikle Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun (HSK) yapısına ilişkin değişikliklerin yargı bağımsızlığını ciddi şekilde tehlikeye attığı değerlendirmesine dikkat çekmiştir.⁵ Mahkeme, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin "son yıllarda Türkiye'deki gergin siyasi iklim, özellikle yüzlerce hâkimin ihraç edildiği olağanüstü hâl döneminde ve bilhassa muhaliflere açılan ceza davalarında ulusal mahkemelerin bazı kararlarının [bu durumdan] etkilenebileceği bir ortam yaratmıştır" değerlendirmesine atıfta bulunmuştur. Yukarıda açıklanan nedenlerle Mahkeme, Selahattin Demirtaş'ın ilk tutukluluğu ve devam eden tutukluk hali ile Türkiye makamlarının ülkede çoğulculuğu bastırarak ve siyasi tartışma özgürlüğünü sınırlamak örtülü amacını izlediğini tespit etmiştir.

24. Bu tespitler ile Mahkeme, aynı olgulara dayanarak tutukluluğunun devam ettirilmesinin, Demirtaş'ın haklarına yönelik ihlalleri sürdüreceği ve bunun Türkiye'nin Sözleşmenin 46/1. maddesine göre Mahkeme'nin kararına uyma yükümlülüğünü ihlal edeceği sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme bu tespit bağlamında, Türkiye'nin Sözleşmenin 46. maddesi uyarınca Demirtaş'ın derhal serbest bırakılmasını sağlamak için gerekli tüm önlemleri almasına karar vermiştir (paragraf 442)

III. Türkiye'nin Cumhurbaşkanı ve üst düzey yetkililerinin AİHM kararına tepkileri

25. AİHM'in açık tespitlerine ve Demirtaş'ın derhal serbest bırakılması talebine rağmen, Selahattin Demirtaş bu bildirim yapıldığı tarihte halen Edirne F Tipi Cezaevi'nde tutulmaya devam etmektedir. Bildirim bu bölümünde, AİHM kararı sonrasında olayların gelişme biçimine, Hükümetin Demirtaş'ın

⁴ Büyük Daire tarafından kararda kullanılan bir terim.

⁵ Venedik Komisyonu, "21 Ocak 2017'de Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen ve 16 Nisan 2017'da ulusal referanduma sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin Venedik Komisyonu'nun Görüşü" CDL-AD (2017)005-e, 10-11 Mart 2017.

haklarının ihlalini sürdürdüğünü ve Türkiye'nin Sözleşmenin 46/1. maddesi uyarınca AİHM kararına uyma yükümlülüğünü ihlal ettiğini göstermek amacı ile kısaca yer verilmektedir.

26. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, AİHM kararının verildiği gün Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Merkez Yürütme Kurulu toplantısında karar üzerine konuşmuştur. Cumhurbaşkanı konuşmasında "daha kendi mahkemelerimizden bir karar çıkmadı, iç hukuk yolları tüketilmeden bu kararı alıyorlar. Türkiye aleyhine hareket ediliyor. Kendi adamlarını koruyorlar. Bu karar bizi bağlamaz" dediği aktarılmıştır.⁶ Cumhurbaşkanı bir gün sonra benzer yorumları AKP Meclis grubu toplantısında da tekrar etmiş ve AİHM'i 6-8 Ekim 2014'te Türkiye'nin güneydoğusundaki şiddetli protestolarda "39 kişinin" katledilmesinden sorumlu bir "teröristin" tahliyesini istemekle itham etmiştir.⁷

27. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu 24 Aralık 2020'de İl Emniyet Müdürleriyle yaptığı görüşmede şunları söylemiştir:

"Demirtaş bir teröristtir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararı, sebebi ne olursa olsun anlamsızdır."⁸

28. Aynı gün, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın partisi AKP'nin koalisyon ortağı Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı, "AİHM'nin ulusal irademizi ve mahkemelerimizi reddeden kararını kabul etmiyoruz ve reddediyoruz"⁹ demiştir.

29. 28 Aralık 2020'de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kıdemli danışmanı ve Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Politika Kurulu Başkan Yardımcısı Mehmet Uçum, Cumhurbaşkanının görüşlerine ilişkin açıklamalarda bulunmuş ve uzun bir röportaj vermiştir.¹⁰ Uçum, Türkiye'nin AİHM'in Demirtaş kararını uygulamak zorunda olmadığını; bu davada iç hukuk yollarının tükenmediğini ve kararın Türkiye'ye yönelik siyasi bir saldırı olduğunu söylemiştir. Uçum, Türkiye'den iki hukukçunun AİHM kararlarının Türkiye için bağlayıcı olmadığı argümanının aksini ispatlayan bir makalesine¹¹ yanıt vermiştir., Uçum 18 Ocak 2021'de Türkiye'de bir gazetede yayınlanan makalede, AİHM kararlarının tavsiye niteliğinde olduğunu, kararların bağlayıcı olduğu konusunda ısrar etmenin Türkiye'nin ulusal bağımsızlığını zayıflatacağını ve ikincillik ilkesinin AİHM'in Türkiye mahkemelerinin üzerinde olmadığı anlamına geldiği argümanlarını ayrıntılı olarak ortaya koymuştur.¹²

30. STK'lar, Türkiye'nin Cumhurbaşkanı'nın, İçişleri Bakanı'nın, hükümetle koalisyon halindeki siyasi partinin liderinin ve Cumhurbaşkanı'nın kıdemli hukuk danışmanının Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşmeye saygı göstermekle yükümlü olduklarını hatırlatarak, bu kişilerin AİHM'in yargı yetkisini kamuya açık konuşmalar ile sorgulamaları ve Büyük Daire kararı ile daha genel olarak AİHM kararlarının Türkiye için bağlayıcı olmadığını söylemelerinin Bakanlar Komitesi için ciddi endişe duyulacak bir mesele olması gerektiğini değerlendirmektedirler.

⁶ Bkz [Erdoğan'dan Demirtaş açıklaması: 'Bu karar bizi bağlamaz'](#) - Son Dakika Haber (hurriyet.com.tr); [Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Selahattin Demirtaş kararını reddetti, Türkiye'yi bağlamadığını söyledi](#) (duvarenglish.com).

⁷ [Erdoğan: Avrupa Mahkemesi'nin hapsedilen Kürt politikacıya ilişkin kararı 'ikiyüzlü'](#), Reuters; [Erdoğan, Demirtaş kararı üzerine Aihm'e sert tepki verdi, Türkiye'nin mahkemelerinin yerine geçemez dedi-İngilizce](#) (bianet.org).

⁸ Anadolu Ajansı, "AİHM'in 'terörist' HDP lideri kararı 'anlamsız'," 24 Aralık 2020: [bkz. AİHM'in 'terörist' HDP lideri kararı 'anlamsız'](#).

⁹ [MHP lideri, İçişleri Bakanı AİHM'in Demirtaş'a kararına sert tepki gösterdi Türkiye Haberleri](#) (hurriyetdailynews.com).

¹⁰ "Atanmışsınız" demek yeni vesayet üretme talebidir- Son Dakika Haberleri İnternet (hurriyet.com.tr).

¹¹ Kerem Altıparmak and Başak Çalı, "Esastan Bağlayıcı: AİHM Büyük Daire Selahattin Demirtaş Kararı," İnsan Hakları Okulu, Ankara, 9 Ocak 2021: bkz [CM 24 kapak \(insanhaklariokulu.org\)](#).

¹² [Mehmet Uçum: Milli yargı yetkisi devredilemez | Gündem Haberleri](#) (haberturk.com).

IV. Acil Bireysel Önlemlerin Uygulanmaması: Selahattin Demirtaş'ın Devam Eden Tutukluluğu

31. STK'lar, Türkiye'nin en üst düzey kamu görevlilerinin AİHM kararına verdikleri tepkilerin, AİHM kararlarının bağlayıcı olmadığı ve AİHM kararının Demirtaş'ın mevcut tutukluluğu için geçerli olmadığı yönündeki argümanlarının, Demirtaş'a yönelik yargılamaları yürüten yargı makamları üzerinde hukuka aykırı bir baskı veya etki oluşturduğunu ve oluşturmaya devam ettiğini bildirmektedirler.

a. AİHM kararından sonra iki mahkeme kararı ile Demirtaş'ın serbest bırakılması talebi reddedilmiştir:

32. 25 Aralık 2020'de Ankara 7. Sulh Ceza Hakimliği, AİHM kararının resmi çevirisinin henüz Adalet Bakanlığı tarafından sağlanmadığı gerekçesiyle, Demirtaş'ın avukatlarının AİHM kararına uyularak müvekkillerinin serbest bırakılması talebini reddetmiştir (Ek I).¹³ 31 Aralık'ta Ankara 8. Sulh Ceza Hakimliği de, Demirtaş'ın avukatlarının Ankara 7. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararına yaptıkları itirazı reddetmiş ve Demirtaş'ın tutukluluğunu sürdürme kararı almıştır (Ek II).

b. Demirtaş aleyhindeki 30 Aralık 2020 tarihli yeni iddianame:

33. 30 Aralık 2020'de Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, 6-8 Ekim 2014 olaylarına müdahil olmakla suçlanan Demirtaş ile aralarında eski HDP milletvekilleri de bulunan 107 kişi hakkında yeni bir iddianame düzenlemiş, yargılamanın Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi önünde yapılacağı haberleri basında yer almıştır.¹⁴

34. STK'lar, Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunun dayanağını oluşturan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 30 Aralık 2020 tarihli iddianamesinin, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)* kararında Büyük Daire tarafından ele alınan aynı gerçekler ve olayların yeniden vasıflandırılması niteliğinde olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle, Demirtaş'ın devam eden tutukluluğu ile, Mahkeme tarafından da tespit edildiği gibi, Demirtaş'ın haklarının ihlali sürdürülmektedir. .

i. Suçlamalar:

35. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 6-8 Ekim 2014 olaylarıyla ilgili olduğu iddia edilen 30 Aralık 2020 tarihli iddianamesi 7 Ocak 2021'de Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edilmiştir. İddianamede, Demirtaş'a, bazılarında aşağıda yer verilen 30 farklı suç isnat edilmektedir:¹⁵

- Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (Türk Ceza Kanunu'nun 302. maddesi);
- Kasten öldürme (37 kez) (Türk Ceza Kanunu'nun 82. maddesi);
- Kasten öldürmeye teşebbüs (31 kez) (Türk Ceza Kanunu'nun 82. maddesi, 35/1. maddesi);
- Nitelikli yağma (24 kez) (Türk Ceza Kanunu'nun 149. maddesi);
- Mala zarar verme (1750 kez) (Türk Ceza Kanunu'nun 151/1. maddesi); ve
- Mala zarar verme suçunun kamu kurum ve kuruluşlarına ait, kamu hizmetine tahsis edilmiş veya kamunun yararlanmasına ayrılmış eşya hakkında işlenmesi (1060 kez) (Türk Ceza Kanunu madde 152/1/a)

¹³ [AİHM kararına rağmen Demirtaş'ı serbest bırakmayı reddeden mahkeme 'çeviriye' ilişkin sorunlara atıf yapıyor-İngilizce](http://bianet.org) (bianet.org).

¹⁴ [SON DAKİKA HABERİ: Kobani soruşturmasında flaş gelişme! Aralarında Selahattin Demirtaş da var-Son Dakika Haberler](http://www.sabah.com.tr) (sabah.com.tr).

¹⁵ Bkz. İddianamenin 230 ve 231. sayfaları

36. İddianame, Demirtaş'ın kendisinin ve partisinin siyasi görüşlerini sosyal medyada ve halka açık konuşmalarında paylaşmakla tüm bu iddia edilen suçları işlediği şeklindeki hukuksuz bir temel üzerine kurulmuştur. Büyük Daire söz konusu konuşmaların ifade özgürlüğü kapsamında korunduğunu tespit etmiştir. Demirtaş, aşırı uzun ve geniş kapsamlı bir iddianame ile siyasi ifadeleri vasıtasıyla 6-8 Ekim 2014 tarihleri arasında Türkiye genelinde 32 farklı şehirde gerçekleşen protestoları organize ettiği iddiasıyla bu protestolar sırasında işlendiği iddia edilen tüm suçlardan sorumlu olmakla suçlanmıştır. Buna dayanarak savcılık, Demirtaş'ı 6-8 Ekim 2014 tarihli olaylar sırasında işlendiği iddia edilen bütün suçlarla itham etmiştir ve Demirtaş'ın PKK (Kürdistan İşçi Partisi)/KCK'nın (Kürdistan Topluluklar Birliği) önde gelen bir üyesi olduğunu ve örgüt tarafından işlenen herhangi bir suçtan sorumlu tutulması gerektiğini savunmaktadır.¹⁶

ii. Büyük Daire'nin aynı olaylar ve olgular hakkındaki bulguları ışığında iddianamenin ceza hukuku prensipleri bağlamında değerlendirilmesi:

37. İddianame, Büyük Daire'nin kararında Demirtaş'ın tutukluluğunu haklı hale getirmede yetersiz bulunduğu aynı belirsiz iddia ve vakalara dayanmaktadır. İddianame, Demirtaş'ın yasadışı herhangi bir eylemle ilgili bağına ilişkin somut bir delil içermemekte ve Demirtaş'ın devam eden tutukluluğuna makul bir gerekçe sunmamaktadır. Savcılık, altı yıldan fazla bir süre önce meydana gelen olaylarla ilgili iddiaların Demirtaş'a neden şimdi yöneltildiğini açıklamamaktadır. Buna ek olarak, iddianamenin ciddi eksiklikleri, Büyük Daire'nin açık tespitleri ve Türkiye'nin AİHM kararlarını yerine getirme yükümlülüğü ile de açıkça çelişmektedir.

38. AİHM'nin kararında belirttiği gibi, önemli bir politikacıyı bu kadar ciddi suçlarla itham eden iddianame son derece "zayıf kanıtlara" dayanmaktadır.¹⁷ İlk olarak, savcılığın suçlamalarının gerçek temeli, Demirtaş'ın siyasi lider olarak yaptığı halka açık konuşmalar ile HDP Merkez Yürütme Kurulu adına Twitter'da paylaştığı bir dizi sosyal medya mesajıdır. İddianamenin temeli, Büyük Daire'nin Demirtaş'ın siyasi ifadelerine dayanarak tutuklanmasının ve yargılanmasının Sözleşme ile korunan haklarının ihlali niteliğinde olduğu tespitine rağmen budur. Demirtaş'ın ifadeleri esas olarak Kobani'nin (Türkiye sınırındaki Suruç yakınlarında bir Suriye kasabası) Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD ya da Daeş) tarafından kuşatılmasıyla ilgili olup 2014'te¹⁸ Türkiye'deki insanları Kobani halkıyla dayanışmaya ve protestoya çağırmaktadır.¹⁹ Bu ifadelerin içeriği, bağlamı ve Kobani halkıyla dayanışma çağrıları şiddet çağrısı olarak yorumlanamaz. Büyük Daire'nin kararında da teyit edildiği gibi, bu ifadeler Sözleşmenin 10. maddesi uyarınca korunan siyasi ifade sınırları içindedir (paragraf 327). Büyük Daire'nin emredici tespitlerini dikkate almayan iddianamede, Selahattin Demirtaş, bu ifadeleri nedeniyle, 6-8 Ekim 2014 tarihleri arasında Türkiye'nin 32 ilinde işlendiği iddia edilen tüm suçlarla suçlanmaktadır.

39. İkinci olarak, ikna edici bir delile dayanmamasına rağmen iddianame bir kez daha Demirtaş'ın açıklamalarında PKK/KCK'ya önderlik ettiğini ve bu örgütlerin talimatlarını izlediğini ileri sürmektedir. Oysaki Büyük Daire, Demirtaş'a yönelik terör suçu isnatlarının, bu davada yorumlanıp uygulandığı şekliyle, "öngörülebilir" olmadığını, "bu değerlendirmenin başvuranın konuşmalarına ilişkin suçlamalara da eşit şekilde uygulanabileceğini" ve "ikinci en büyük muhalefet partisinin eş genel başkanı olan başvuranın bu ifadelerinin tutuklanmasının dayanağı olması gereken makul şüpheyi

¹⁶ Bkz. İddianamenin 3530. sayfası, savcılık, Türk Ceza Kanunu'nun 220/5. maddesinde (suç işlemek amacıyla örgüt kurma) yer alan: "örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır" hükmüne dayanmıştır.

¹⁷ Bkz. *Selahattin Demirtaş/Türkiye* (No. 2), paragraf 337. Mahkeme, yerel mahkemelerin silahlı örgüt üyeliğine çok zayıf delillere dayanarak karar verme eğilimini vurgulamıştır.

¹⁸ Bkz. *Selahattin Demirtaş/Türkiye* (No. 2), [BD], 17-18. paragraflar.

¹⁹ Bkz. İddianamenin 3453-3454 ve 3456-3458 sayfaları.

oluşturmadığı" tespitlerinde bulunmuştur (paragraf 337). Bu açık tespitlere rağmen, savcılık, Büyük Daire'nin ulaştığı sonuçları görmezden gelerek başvurunu belirli siyasi konuşmalar yolu ile bir terör örgütünün lideri olarak hareket ettiği gerekçesiyle, Türk Ceza Kanunu'nun 302. maddesi uyarınca yeni iddianame ile bir kez daha suçlamaktadır.

40. Üçüncü olarak, Büyük Daire tarafından da belirtildiği üzere Selahattin Demirtaş, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden davada ihlal tespitlerine katkıda bulunan aynı olgulara dayanılarak çeşitli suçlarla itham edilmiş ve tutuklanmıştır. Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi, Büyük Daire duruşmasından birkaç gün önce 2 Eylül 2019 tarihinde Demirtaş'ın serbest bırakılmasına karar vermesine rağmen, Demirtaş serbest bırakılmamış ve bu dosyada yer alan ve yargılaması sürmekte olan aynı olaylarla bağlantılı isnatlar ile tutukluluğu sürdürülmüştür.

41. Büyük Daire, yukarıda açıklanan olayların sıralanış biçimini zaten değerlendirmiştir. Mahkeme, Demirtaş'ın "6-8 Ekim 2014 dönemini ilgilendiren "eylem ve olayların" yeni bir hukuki vasıflandırmasına bağlı olarak [20 Eylül 2019'da] tutuklandığını, bu eylem ve olayların aynı zamanda, başvuruda ileri sürülen ve 2 Eylül 2019 tarihinde sona eren özgürlükten yoksun bırakılma halinin dayanaklarının bir kısmını oluşturduğunu" tespit etmiştir (paragraf 441). Mahkemeye göre, Selahattin Demirtaş'ın 20 Eylül 2019 tarihinde tutukluk haline geri döndürülmesi, daha önce Büyük Daire önünde incelenenlerin dışındaki suç iddialarını araştırmak için başlatılan yeni veya farklı bir soruşturmaya dayanmamaktadır.

42. İddianamede yer alan ve aşağıda bazıları incelenen olaylar ve deliller, Büyük Daire'nin iddianamenin aynı olayları kapsadığı yönündeki tespitlerini doğrulamaktadır:

a. İlk olarak, 6 Ekim 2014'te HDP'nin resmi Twitter hesabı @Hdp Genel Merkezi'nde paylaşılan İŞİD kuşatmasına karşı Kobane halkıyla dayanışma çağrısında bulunan ve halkı protesto etmeye çağıran üç sosyal medya mesajı, yerel mahkemeler tarafından başvuranın ilk tutuklamasının dayanağı olduğundan Büyük Daire kararında incelenmiştir.²⁰ Büyük Daire, bu çağrılarının şiddet çağrısı olarak yorumlanamayacağına karar vermiştir (paragraf 327). Yeni iddianamede bu sosyal medya paylaşımları, Büyük Daire'nin tespitlerine ve paylaşımlarla ilgili Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi önünde devam eden ceza davasına rağmen Demirtaş'a yönelik suçlamalara bir kez daha esas alınmıştır.²¹

b. İkinci olarak, iddianamede ayrıca iddia konusu suçların delili olarak Demirtaş'ın 6-8 Ekim 2014 olayları hakkındaki görüşlerini dile getirdiği bazı siyasi ifadeler de yer almaktadır.²² Büyük Daire bu ifadeler arasından Demirtaş'ın 13 Ekim 2014 tarihinde yaptığı konuşmaların siyasi ifade özgürlüğü kapsamında korunduğunu tespit etmiştir.²³ Mahkeme bu ifadelerin "terör öğretisini

²⁰ Bu tweetler, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)*'nin 20. paragrafında aşağıdaki gibi yer almaktadır: *-Halklarımıza acil çağrı! Şu anda toplantı halinde olan HDP MYK'dan halklarımıza acil çağrı! Kobane'de durum son derece kritiktir. İŞİD saldırılarını ve AKP iktidarının Kobane'ye ambargo tutumunu protesto etmek üzere halklarımızı sokağa çıkmaya ve sokağa çıkmış olanlara destek vermeye çağırıyoruz" - "Kobane'de yaşanan katliam girişimine karşı 7'den 70'e bütün halklarımızı sokağa, alan tutmaya ve harekete geçmeye çağırıyoruz."*

- Bundan böyle her yer Kobane'dir. Kobane'deki kuşatma ve vahşi saldırganlık son bulana kadar devam eden direnişe çağırıyoruz."

²¹ Bkz. iddianamenin 3456-3458. sayfaları,

²² Bkz. iddianamenin 305, 317-318, 3453-3454 sayfaları,

²³ Bkz. iddianamenin 317 ve 318, sayfaları ve *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)* paragraf 27 (13 Ekim 2014'te günlük gazete Evrensel'de yayınlanan röportajda başvuranın şu ifadelerine yer verilmiştir: *Doğrudan Kobaniyle bağlantılıdır. Öfkeyi yatıştırabilecek olan biz değiliz. Bizim halk üzerinde ne böyle bir gücümüz vardır ne de buna gerek vardır. Yani halk İŞİD'e karşı durmasını sempati duysun diye uğraşacak değiliz. Biz hükümetin atacağı pratik adımların İŞİD'in Kobani'den püskürtülmesiyle sonuçlanmasının bu öfkeyi durduracağını düşünüyoruz. Elbette ki bundan kastettiğim şiddet olayları değil. Biz silah kullanma, yakıp yıkmaya, yağmalama gibi şiddet eylemlerini teşvik etmedik, tahrik etmedik, örgütlemedik ama halkın öfkesinin alanlarda,*

yayma, saldırı failine övgü, saldırının kurbanlarının aşağılanması, terör örgütüne finansman çağrısı ya da benzer bir faaliyet niteliğinde olmadığına" karar vermiştir (paragraf 328).

c. Üçüncü olarak, Demirtaş'ın iddianamede yer alan 6-8 Ekim 2014 olayları hakkındaki diğer siyasi ifadeleri de benzer niteliktedir. Örneğin, Demirtaş, 19 Eylül 2014 tarihli ifadelerinde Kobane'yi IŞİD saldırılarına karşı korumanın insanlığın manevi bir yükümlülüğü olduğunu ifade etmiş, Kobane'nin şerefine ve geleceğinin korunması için Kobane direnişi ile dayanışma ve destek çağrısında bulunmuş,²⁴ Daeş barbarlığına karşı mücadele etmenin ve Kobane'yi savunmanın bir insanlık görevi olduğunu söylemiştir.²⁵ 30 Eylül 2014 tarihli bir başka konuşmasında Demirtaş halkı "Kobane'nin tarihi direnişini" desteklemeye çağırmıştır.²⁶ Demirtaş son olarak 5 Ekim 2014'te YPG'nin (Halkın Koruma Birlikleri, Daeş'e karşı Suriye'de kurulmuş ana güçlerden biri) "kısıtlı imkanlarla insanlık adına direndiğini", Kobane'ye kalıcı barışın gelmesini istediklerini" ifade etmiş ve Türkiye hükümetini Daeş'i desteklediği iddiaları konusunda uyarmıştır.²⁷ Büyük Daire, halihazırda Demirtaş'ın aynı olaylara ilişkin benzer konuşmalarını değerlendirmiş ve bunların şiddet çağrısı olarak yorumlanamayacağını tespit etmiştir.

d. Dördüncü olarak, iddianame Demirtaş'ın 6-8 Ekim 2014 tarihleri arasındaki olaylarla ilgili olmayan siyasi ifadelerini de suç isnadının delili olarak sunmuştur. 2012 - 2013 ve 2015 - 2019 yılları arasında yapılan bu konuşmalar hükümetin Kürt meselesiyle ilgili politikalarını eleştiren ifadeler içermektedir ve bazılarında Demirtaş öz-yönetimi ve direnişi savunmaktadır.²⁸ Demirtaş'ın ifadelerine iddianamede 100 sayfadan fazla yer verilmektedir.²⁹ Savcılığın iddianamede bu ifadelere dayanması, ifadeler 6-8 Ekim 2014 tarihleri arasındaki olaylarla ilgili olmadığından suçlamaların temelini oluşturan iddiayla da ilgisizdir. İddianamede, bu ifadelerin 6-8 Ekim tarihleri arasındaki olaylarla nasıl ve neden bağlantılı olabileceği açıklanmamaktadır. Her halükârda, Büyük Daire kararında, Demirtaş'ın Kürt sorunu, öz-yönetim ve özerklik ile ilgili benzer ifadelerini incelemiştir (paragraf 45-47 ve 50). Mahkeme, bu ifadelerin de "terör öğretisini yayma, saldırı failine övgü, saldırının kurbanlarının aşağılanması, terör örgütüne finansman çağrısı ya da benzer bir faaliyet niteliğinde olmadığına" ve Demirtaş'ın "tutukluluğunu haklı kılan başka gerekçeler ve kanıtlar öne sürülmedikçe bu konuşmaların tarafsız bir gözlemciyi başvuranın tutuklanmasının nedeninin bazı suçları işlemiş olabileceğine ikna etmeyeceğine" karar vermiştir (paragraf 328).

e. Beşinci olarak, Büyük Daire, Demirtaş'ın PKK lideri Abdullah Öcalan'ın cezaevi koşullarını protesto etmek için Nusaybin ve Kızıltepe'de düzenlenen gösterilerde yaptığı 13 Kasım 2012 tarihli ifadelerini de incelemiştir. Demirtaş, bu ifadeler dolayısıyla Ankara 19. Ağır Ceza

meydanlarda, gece gündüz evinde, sokakta, arabasında elindeki bütün imkanlarla bir protestoya dönüşmesinin çağrısını yaptık. O çağrının da halen arkasındayız.)

²⁴ Bkz. iddianamenin 3453. sayfası ("Gün artık Kobane, Kobane şahsında onurumuzu geleceğimizi savunma günüdür").

²⁵ Bkz. iddianamenin 3454. sayfası ("Suruç'ta insanlar çadır açacak, sivil eylem ve etkinlikler yapacaklar. Ama bununla yetinilmemeli. Bütün gençlere IŞİD'e karşı cephede savunma çağrısı yapıyorum. Bugün Kobani'de insanlık onuru savunuluyor. Mademki uluslararası güçler sesiz kalıyorsa, mademki Türkiye bu kadar sesiz kalıyor Türk'ü ile Kürt'ü ile Alevisi ile Sünnisi ile gençler gidip Kobani'de IŞİD barbarlığına karşı direnebilmelidir. Açıkça bu çağrıyı yapıyorum bu bir insanlık borcudur aynı zamanda.").

²⁶ Bkz. iddianamenin 3454. sayfası (Bu bir yalvarma değildir. Bu bir minnet değildir. Tarihi direnişe hep birlikte katılalım. Tarihi direnişi hep birlikte yapalım ki tarih ittifakı da tarih birliği de oluşturma fırsatımız olsun.").

²⁷ Bkz. iddianamenin 3454. sayfası ("Kobanê sınırında konuşan HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, YPG'nin sınırlı imkanlarla insanlık adına direndiğine dikkat çekti. 'Kobane'yi sürecin biteceği bir noktaya değil, kalıcı barışa doğru bir hamle noktasına getirmek istiyoruz' diyen Demirtaş, Hükümet'i DAİŞ'e verdiği destek konusunda uyardı.).

²⁸ Bkz. İddianame, sf.329, 338, 340-345.

²⁹ Demirtaş'ın ifadelerini içeren bölüm, sf. 2979-3093.

Mahkemesi'nde görülen davada, terör örgütü propagandası yapmakla suçlanmaktadır.³⁰ Bu ifadelerin “çözüm süreci” sırasında belirli bir bağlamda yapıldığı göz önüne alındığında,³¹ AİHM, bu ifadelerin “şiddetin teşvik edilmesi ve terörizmin yüceltilmesi olarak değil, başvuranın Türkiye'deki silahlı çatışmalara ilişkin değerlendirmesi olarak görülebileceğini” ve “Türkiye'nin belirli bir bölgesinde şiddet arayışını teşvik edebilecek veya güvenlik durumunu kötüleştirebilecek ifadeler olarak kabul edilemeyeceğini” belirtmiştir (paragraf 334). Ancak bu yorumlar, bir kez daha Demirtaş aleyhindeki yeni iddianamede savcılık tarafından suçlamalara esas alınmaktadır.³²

f. Son olarak, savcılık iddianamede 413 sayfalık bir bölümde “[sosyal medya] paylaşımları ile sanıkların terör örgütünün rehberliğinde hareket ettiklerini ileri süren haberler ve açıklamalara” yer vermektedir. Savcılık, şiddete teşvik içermeyen yüzlerce sayfalık siyasi ifadelerin nasıl bir terör örgütü liderliği iddiasına delil olabileceğini açıklamadan, Demirtaş ve diğer politikacılar tarafından farklı zamanlarda yapılan açıklamaların aslında liderlik rollerinin delili olduğunu iddia ediyor görünmektedir.

43. Bu nedenle, iddianamede tüm sanıklara yöneltilen suçlamalar arasında çok sayıda hırsızlık, kasten öldürme ve başkaca suçlar olmasına rağmen, temelde Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi önünde görülen ilk dava dosyası ile Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava dosyası arasında, Büyük Daire tarafından bu olayların incelenmiş olması ve Sözleşmenin ihlal edildiği tespiti dikkate alındığında, gerçekte hiçbir fark bulunmamaktadır. Her iki dava da Demirtaş'ı bir terör örgütüne liderlik etmekle ve örgütün talimatları altında görüş ifade etmekle suçlamaktadır. Bu suçlamaların tamamının temelsiz olduğu Büyük Daire tarafından tespit edilmiştir. Sonuç olarak, STK'lar, Demirtaş'ın tutukluluğunun iki farklı tutukluluk olarak yorumlanmasının Sözleşmenin 5. maddesinin amacına aykırı olacağını değerlendirmektedir. Selahattin Demirtaş'ın halen devam etmekte olan tutukluluğu, Büyük Daire'nin kararında tespit ettiği ihlallerin devamı olarak görülmelidir.

44. Son olarak, iddianame Demirtaş'ın söz konusu konuşmalarının yasama dokunulmazlığı kapsamında olup olmadığı konusunda sessiz kalmaktadır. Bu önemli konuda, Büyük Daire, ulusal makamların “başvuranın suçlanmasına ve tutuklanmasına konu ifadelerin Anayasanın 83. maddesinde yer alan yasama dokunulmazlığı kapsamında olup olmadığı konusunda” yargısal denetim yapma usulü yükümlülüğünün bulunduğunu vurgulamıştır (paragraf 261).

45. Büyük Daire kararında da belirtildiği gibi, Demirtaş Meclis'te 9 Ekim 2014'te (paragraf 26) ve 28 Temmuz 2015'te (paragraf 36) 6-8 Ekim 2014 olayları ile ilgili, 11 Ekim 2011'de (paragraf 28) çözüm süreci ve Abdullah Öcalan ile ilgili, 22 Aralık 2015 (paragraf 46) ve 12 Ocak 2016'da (paragraf 50) öz yönetim, özerklik ve direnişle ilgili, 9 Şubat 2016 (paragraf 51), 23 Şubat 2016 (paragraf 52) ve 4 Ekim 2016'da (paragraf 54) Kürt sorunu ve direnişi ile ilgili) benzer açıklamalarda bulunmuştur. STK'lar, yeni iddianamede Demirtaş'a yöneltilen suçlamaların Meclis'te ifade edilenlere benzer ifadelere dayandığını göz önünde bulundurarak, yargı makamlarının ifadelerin yasama dokunulmazlığı kapsamında korunup korunmadığı konusunda bir değerlendirme yapma yükümlülüğü olduğunu ancak buna uygun hareket etmediklerini bildirmektedir (bkz. paragraf 263).

46. Özetle AİHM, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)* kararında, söz konusu iddianamenin ve Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunun temelini oluşturan olguları incelemiştir. İddia konusu fiiller farklı şekilde vasıflandırılrsa da, Mahkeme tarafından doğrulandığı gibi, 6-8 Ekim 2014 dönemine

³⁰ *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)*'nin 79. paragrafında yer alan ifadeler şöyle: “Demişler ki Öcalan posteri asamazsınız. Onu diyenlere açıkça sesleniyorum... Biz başkan Apo'nun heykelini dikeceğiz heykelini. Kürt halkı artık ayağa kalkmış bir halktır. Önderiyle, partisiyle, seçilmişiyile, çocuğuyla, genciyle, yaşlısıyla Ortadoğu'nun en büyük halklarından biridir.”

³¹ Bu süreçte ulusal makamlar, Kürt sorununa kalıcı ve barışçıl bir çözüm bulmak amacıyla Abdullah Öcalan'ın da aralarında bulunduğu PKK liderleriyle müzakereler başlatmışlardı.

³² Bkz. İddianamenin 3469. sayfası.

ilişkin "eylemler ve olaylar", Demirtaş'ın 2 Eylül 2019'da sona eren ve Sözleşmeyi ihlal ettiği tespit edilen tutukluluğunun dayanaklarının bir parçasını oluşturmaktadır. Yukarıdaki açıklamalar ışığında, STK'lar, Büyük Daire'nin ulaştığı sonuçlara uygun olarak, Türkiye makamlarının, Demirtaş'ın özgürlük hakkını etkisiz hale getirmek için "daha önce tutukluluğu haklı çıkarmak için yetersiz kabul edilen verileri hukuken yeniden vasıflandırarak yeni bir ceza soruşturması başlattıklarını" değerlendirmektedir. Sonuç olarak, Demirtaş'ın devam eden tutukluluğu, Büyük Daire tarafından tespit edilen ihlallerin bir devamı niteliğindedir (paragraf 440).

c. AİHM kararından bu yana Demirtaş'ın tutukluluğunu devam ettiren üçüncü mahkeme kararı:

47. 7 Ocak 2021'de Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi yukarıda analiz edilen iddianameyi kabul etmiş ve Demirtaş, ilk duruşması 25 Nisan 2021'de yapılacak olan bu yargılamada 30 yeni suçlama ile karşı karşıya bırakılmıştır. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi tensip zaptında, Demirtaş'ın tutukluluğunun devamına karar vermiştir (Ek III). Tensip zaptında yer alan bu ara karar, AİHM kararından bu yana Demirtaş'ın tutukluluğunu sürdüren üçüncü mahkeme kararı olduğu için incelemeyi gerektirmektedir.

48. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi'nin ara kararı, AİHM kararının mevcut tutukluluğa uygulanamayacağı ileri sürerek Demirtaş'ın tutukluluğunun sürdürülmesinin haklı olduğunu savunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesine göre, AİHM kararının 63. paragrafında farklı yargı makamları tarafından Demirtaş aleyhine yürütülen çok sayıda ceza yargılamasına atıfta bulunmuş ve kendi önündeki başvurunun Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Selahattin Demirtaş hakkında hazırlanan soruşturma ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Buna dayanarak, yerel mahkeme AİHM kararının Demirtaş'ın 4 Kasım 2016'da başlayan ve 2 Eylül 2019'a kadar devam eden "ilk tutukluluğu" ile ilgili olduğunu iddia etmektedir. Bu şekilde Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi, AİHM kararının yalnızca 63. paragrafına -kararın sonraki paragraflarındaki değerlendirmelerinden bahsetmeksizin- atıfta, AİHM kararının başvuranın 20 Eylül 2019'da başlayan ve devam eden "ikinci tutukluluğuna" uygulanamayacağı ileri sürmüştür.

49. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi'nin yaklaşımı, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kıdemli hukuk danışmanı Mehmet Uçum tarafından açıklanan ve yukarıda yer verilen hükümetin tutumuyla yakından eşleşmektedir. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi gibi, Mehmet Uçum da 28 Aralık 2020 tarihinde bir gazeteye verdiği röportajda, Demirtaş'ın 20 Eylül 2019'dan itibaren devam eden tutukluluğunun "ilk tutukluluktan" farklı olup ayrı bir dava kapsamında verildiğini ve bu ikinci davada iç hukuk yollarının tüketilmediğini belirtmiştir.³³ Uçum, bir başka röportajda AİHM'in ikinci tutuklama hakkındaki değerlendirmelerini "skandal" olarak nitelendirmiştir.³⁴

50. Hükümet, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)* kararının icrası hakkında Bakanlar Komitesi'ne yaptığı bildirimde de³⁵ Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi'nin gerekçesini yansıtmaktadır. Hükümet,

³³ Mehmet Uçum'un röportajı, bkz. "[Atanmışsınız" demek yeni vesayet üretme talebidir- Son Dakika Haberleri İnternet \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr), Hurriyet gazetesi.

³⁴ AİHM kararı hukuki mi, siyasi mi, Mahmut Övür ile röportaj, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ovur/2020/12/26/aihm-karari-hukuki-mi-siyasi-mi>;

AİHM kararına muhalefet şerhinde Türkiye yargıcı Saadet Yüksel de benzer görüşleri savunmuştur. Yargıç Yüksel "Bildğim kadarıyla, bu, bir başvuranın serbest bırakılmasının, Büyük Dairenin bir ihlal bulduğu bir şikâyete dayanarak değil, Sözleşmenin 18. maddesi kapsamında bir olgunun diğer olgular ile birlikte dikkate alındığı ilk Büyük Daire kararıdır. Başka bir deyişle, Sözleşmenin 46. maddesi kapsamında çoğunluk tarafından ulaşılan sonuç, Büyük Daire'ye ikinci tutukluluğun Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamında değerlendirilmesi için başvurulmadığı göz önüne alındığında, var olduğu tespit edilen bir ihlale son vermeyi amaçlamamaktadır. Bu sonuç Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bir başvuruya ilişkindir." Bkz. Yargıç Paczolay'ın katıldığı Yargıç Yüksel'e ait Muhalefet Şerhi, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)* [BD] (Başvuru no. 14305/17), paragraf 9, s. 144.

³⁵ Demirtaş/Türkiye (no. 14305/17) Kararının Uygulanmasında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine Bildirim, DH-DD (2021)12102 Şubat 2021, paragraf 3 ve 62.

Ağır Ceza Mahkemesi'nin tespitlerini özetledikten sonra, Demirtaş aleyhine verilen iki ayrı tutuklama kararının bulunduğunu, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)* kararının icrası sürecinin kapsamının 4 Kasım 2016 ile 7 Aralık 2018 arası ile sınırlı olduğunu iddia etmektedir.

51. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi kararı ve Hükümetin bildirimini, AİHM'in Demirtaş'ın 20 Eylül 2019'da tutuklanmasının ayrı bir tutuklama değil, aslında aynı "**tutukluluk haline geri döndürme**" olduğu ve "Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ceza soruşturmasının **halihazırda tutuklu bulunan başvuran hakkında Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yürüyen davanın temelini oluşturan delillerin bir kısmına dayalı olduğu**" tespitlerini görmezden gelmektedir. Oysaki, AİHM, Demirtaş'ın tutukluluğunun, aynı olgulara dayandığını, aralarında 18 günlük bir zaman olmasına rağmen iki ayrı ve birbirinden bağımsız tutukluluk olarak değil, bir bütün olarak anlaşılması gerektiğini değerlendirmiştir. AİHM, bu kapsamda Demirtaş'ın 2 Eylül 2019'da serbest bırakılması kararından 18 gün sonra tekrar tutuklanmasına ilişkin kararı yeni bir tutukluluk olarak görmemiştir, çünkü AİHM tarafından yetersiz bulunan tutuklama gerekçeleri Demirtaş'ın daha önce tutuklandığı ve hala yargılandığı dava ile aynıdır. Bu nedenle AİHM, iki tutukluluk dönemi arasındaki sürekliliği vurgulayarak "tutukluluk haline haline geri döndürme" terimini kullanmıştır. STK'lar, AİHM'nin "tutukluluk haline geri döndürme" terimini açık olduğunu ve Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunun Sözleşmenin 5. maddesinin ihlalinin devam eden niteliğine dair hiçbir şüphe bırakmadığını düşünmektedirler.

52. AİHM kararındaki bu tespitleri göz ardı eden Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi'nin ara kararı, Selahattin Demirtaş'ın bu yeni dava kapsamında tutuklanmasının gerekçelerinin Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden davadaki olgulara dayanmadığı değerlendirmesini içermektedir. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi, yeni iddianamenin ve yargılamanın taraflarının Ankara 19. Ağır Ceza mahkemesinde devam eden davadan farklı olduğunu "Mahkememiz ilk etapta iki dosyanın olay ve taraflarının aynı olmadığı ve mahkememize açılan yeni ve farklı bir dosyanın varlığının altını çizmektedir" beyanı ile savunmaktadır.³⁶ Başka bir deyişle, Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi, AİHM'in Demirtaş'ın mevcut tutukluluğunun daha önceki tutukluluğuyla birlikte bir bütünün parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündeki tespitini reddetmektedir.

53. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi, AİHM'nin Demirtaş'ın serbest bırakılması talimatını görmezden gelmeyi meşrulaştırmak için ara kararında iki varsayıma daha yer vermektedir. Ağır Ceza Mahkemesi, Demirtaş'ın mevcut tutukluluğunu daha önceki tutukluluğundan ayrı olarak gördüğü için, AİHM kararının değil Anayasa Mahkemesi önünde bekleyen tutukluluğun hukukiliğine ilişkin itirazın bu dosyaya uygulanabilir olduğuna karar vermiştir. STK'lar, bunun Cumhurbaşkanı ve kıdemli danışmanı tarafından AİHM kararının ve Demirtaş'ın salıverilmesi talimatının reddedilmesi için ileri sürülen argümanlardan biri olduğunu hatırlatırlar.

54. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi'nin ara kararı, Demirtaş'a yönelik 30 yeni suçlamanın, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden yargılamanın konusu olan suçlamalarla aynı olmadığını vurgulamaktadır. Bu, AİHM'in Demirtaş'ın tutukluluğunda "halen devam eden davanın esasını oluşturan [aynı] olaylar" bulunmasının, "iddia edilen suçların farklı vasıflandırılmasından" aha önemli olduğunu dikkate alan değerlendirmesini de görmezden gelmektedir (paragraf 433). AİHM'nin Demirtaş'a yöneltilen tutuklu yargılanmadığı diğer suçlamalar hakkında yorum yapmaması başvurunun kişi özgürlüğü hakkıyla ilgili olduğu dikkate alındığında şaşırtıcı değildir. Demirtaş tutuklanmıştır ve birbirine bağlı iç içe geçmiş iki ceza yargılaması ile tutukluluk hali sürdürülmüştür. Aleyhine devam eden diğer ceza davalarında tutuklama kararı verilmemiştir ve bu nedenle bu yargılamalar bu aşamada Mahkeme'nin 5, 10 ve 18.maddelerle ilgili değerlendirmesinin kapsamı dışındadır.

³⁶ Bkz. 145. sayfa

55. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararı, kaçma riski, makul şüphe ve kamu düzeni de dahil olmak üzere, Demirtaş'ın tutukluluğunun sürdürülmesine ilişkin bir başka değerlendirme daha yapmaktadır. Tutukluluğun sürdürülmesinin gerektiğine ilişkin argüman iddianamede PKK'nın geçmişinin, 6-8 Ekim 2014 olaylarından bir ay önce Demirtaş ve bir grup HDP'li politikacının Kuzey Suriye'nin Kobane şehrini ziyaret ettiklerini iddia eden haberlerin, orada Kürt yetkililerle kapsamlı toplantılar yaptıklarının, konuşmalarının ve haklarındaki tanık iddialarının anlatıldığı sayfalar tekrar edilerek meşrulaştırılmaktadır. Yerel mahkeme, bu bilgilerden herhangi birinin ne şekilde iddianame ile Demirtaş'a yöneltilen 30 suçun işlendiğine dair makul şüpheyi desteklediğine dair bir değerlendirme ise sunmamaktadır.

56. Son olarak, Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi'nin ara kararı, Büyük Daire kararında açıkça bahsedilen Demirtaş'ın konuşmalarının yasama dokunulmazlığı kapsamında korunup korunmadığına ilişkin iki tespitte bulunmaktadır. Mahkeme, 2014 yılında Demirtaş da dahil olmak üzere sanıklardan hangilerinin milletvekili olduğunun, iddianamede yer alan hangi ifadelerin yasama işlemleri sırasında sarf edildiğinin, ve sonradan sarf edilen bazı ifadelerin Meclis'te sarf edilen ifadeler ile aynı içeriğe sahip olup olmadığının Meclis'ten sorulmasına karar vermiştir.³⁷ Kararın bu kısmı yargı makamlarından hiçbirinin Demirtaş'ın ya da diğer eski milletvekillerinin konuşmalarının yasama dokunulmazlığı kapsamında korunup korunmadığının Demirtaş'ın tutukluluk haline geri döndürüldüğü soruşturmanın sürdüğü 15 aylık süreç boyunca incelenmediğini göstermektedir. Ağır Ceza Mahkemesi, bunun yanında yalnız Meclis'teki konuşmalardan sonra yapılan ve bu konuşmaların "aynısı" olan ifadelerin yasama dokunulmazlığı kapsamında korunduğu varsayımına dayanarak işlem yapar görünmektedir. Böyle bir yaklaşım Büyük Daire kararıyla da çelişmektedir.

d. AİHM kararından bu yana Demirtaş'ın tutukluluğunu devam ettiren dördüncü mahkeme kararı:

57. 5 Şubat 2021'de Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi, Demirtaş'ın tutukluluğunu bir kez daha uzatma kararı vermiştir ve davanın ilk duruşmasının tarihini 26 Nisan 2021 olarak düzeltmiştir (Ek IV).

58. STK'lar, Demirtaş'ın tutukluluğunu sürdüren mahkeme kararlarının ve aleyhindeki yeni iddianamenin, üst düzey hükümet yetkililerinin ifade ettikleri resmi görüşleri açıkça yansıttığını ve bu görüşlerin yargı makamlarınca hukuken incelenmeden kabul edildiğini ileri sürmektedirler. AİHM kararının bu şekilde bireysel önlemler açısından uygulanmaması, Demirtaş'ın haklarının ihlalinin sürdürülmesinin yanı sıra hükümetin Sözleşmenin 46/1. maddesi uyarınca Mahkeme kararına uyma yükümlülüğünün ihlal ettiğini göstermektedir (paragraf 442).

V. Türkiye'de Ceza Yargılamasının Kötüye Kullanılması Yapısal Sorununun Bir Yansıması Olarak AİHM'in Demirtaş Kararı

59. Büyük Daire, kararında Selahattin Demirtaş'ın derhal serbest bırakılması talimatı vermiştir. Bunun yanısıra, kararda yer alan gerekçelerden anlaşıldığı üzere Mahkeme Türkiye'de ceza yargılamasının kötüye kullanılmasına ilişkin yapısal sorundan, yani siyasi saiklere sahip yargılamalardan ve hukuka aykırı tutuklamalardan haberdardır. Gerçekten de Selahattin Demirtaş'ın davası tekil olmayıp işbu bildirim yapan STK'lar tarafından belgelenen, Mahkeme ve Komite'ye ulaşan çok sayıda diğer davada ortaya çıkan yapısal bir sorunu ve pratiği yansıtmaktadır.

60. Mahkeme'nin *Kavala/Türkiye* kararına ilişkin olarak, o davadaki başvuran Osman Kavala'nın tutuklu olduğu Gezi Parkı protestoları davasında, AİHM kararı verildikten bir süre sonra yerel mahkeme tarafından Osman Kavala'nın serbest bırakılmasına karar verilmiştir. Ancak, bu karardan bir gün sonra, bir Sulh Ceza Hakimliği tarafından AİHM tarafından zaten gözden geçirilmiş olan olaylara dayanan yeni bir tutuklama kararı verilmiştir. Bu Kavala'nın halen hapisneden serbest bırakılmadığı anlamına gelmektedir. Bakanlar Komitesi, Kavala kararının Türkiye tarafından icrasına ilişkin verdiği

³⁷ Ara karar (Tensip Zaptı), madde 9 ve 10.

kararında Komiteye sunulan bilgilerin, Osman Kavala'nın mevcut tutukluluğunun AİHM tarafından tespit edilen ihlallerin bir devamı olduğuna dair "güçlü bir varsayım" oluşturduğu sonucuna varmıştır. Bakanlar Komitesi, Aralık 2020'de yapılan 1390. toplantısında da aynı ifadelerin yer aldığı bir ara kararı kabul etmiştir.³⁸

61. AİHM, *Atilla Taş/Türkiye* davasında da bu eğilimin altını çizmiştir.³⁹ İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Atilla Taş'ın tutukluken serbest bırakılmasına karar verildiği gün, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, aynı gerçeklere dayanarak ve sadece iddia edilen suçların hukuki vasıflarını değiştirerek, Taş aleyhinde yeni bir ceza soruşturması başlatmıştır. Sonuç olarak, Atilla Taş bir süre daha özgürlüğünden mahrum kalmaya devam etmiştir. AİHM, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no.2)* başvurusunda olduğu gibi, *Atilla Taş/Türkiye* başvurusunda da bu iki tutuklama kararının ayrı hukuki işlemler olarak tanınmasının Sözleşmenin 5. maddesinin esasına ve amacına aykırı olacağı sonucuna varmıştır:

“Mevcut durumda Mahkeme, başvuranın resmiyette özgürlükten yoksun bırakılmasının iki döneme ayrıldığını kaydeder. Bu dönemlerden ilki 31 Ağustos 2016- 31 Mart 2017 ve ikincisi 31 Mart 2017- 24 Ekim 2017 dönemleridir. Bununla birlikte Mahkeme, başvuranın maruz kaldığı tutukluluğun birbirinden ayrı iki tutukluluk olarak yorumlanmasının, esasen bireyin keyfi veya haksız olarak özgürlükten yoksun bırakılmasına karşı korunmasını hedefleyen Sözleşme'nin 5. maddesinin esasına ve amacına aykırı olacağını değerlendirmektedir.” (Paragraf 77)

62. Türkiye'de siyasi amaçlar taşıyan tutukluluğa ilişkin bu yinelenen sorunu göz önünde bulunduran Büyük Daire, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)* davasında hükümetin karşıt argümanlarına rağmen:

“Bu bağlamda, başvuranın tutuklanmasının görünen amacı 6-8 Ekim 2014 tarihleri arasındaki olayları araştırmaktır. Ancak iddiaya konu suçlar farklı şekilde vasıflandırılrsa da bu soruşturma halen Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde yürüyen ve başvuranın tutuklandığı davanın temelini oluşturan delillerin bir kısmını ilgilendirmektedir. (bkz. yukarıda paragraf 70). Bu veriler ile başvuranın tutukluluğuna son veren Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2 Eylül 2019 tarihli kararı (bkz. yukarıda paragraf 114), İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 20 Eylül 2019 (bkz. yukarıda paragraf 115) tarihli kararı, başvuranın aynı gün tutuklama haline geri döndürülmesi(bkz. yukarıda paragraf 117), sonrasında hemen Cumhurbaşkanı tarafından yapılan açıklama (bkz. yukarıda paragraf 118) arasındaki yakın zaman bağlantıları dikkate alındığında Mahkeme, yerel makamların, başvuranın yaklaşık 5 yıl önce 6-8 Ekim 2014 tarihleri arasında gerçekleştirdiği iddia olunan bir suç ile değil, onun tutuklu kalmasını sağlayarak siyasi faaliyetlerini engellemekle alakadar gördükleri kanaatine varmıştır.”

"Mahkeme, bu nedenle mevcut davada başvuranın 6-8 Ekim 2014 dönemini ilgilendiren "eylem ve olayların" yeni bir hukuki vasıflandırmasına bağlı olarak tutuklandığını, bu eylem ve olayların aynı zamanda, başvuruda ileri sürülen ve 2 Eylül 2019 tarihinde sona eren özgürlükten yoksun bırakılma halinin dayanaklarının bir kısmını oluşturduğunu" tespit etmiştir. Özellikle 5. madde ile birlikte 18. madde ihlaline ilişkin ulaşılan tespitler ışığında, Mahkeme, davalı Devlet tarafından Bakanlar Komitesi denetimi altında başvuranın durumuna uygulanması gereken [karara dönük] infaz tedbirlerinin bu kararın ulaştığı sonuçlara ve kararın özüne uygun olması gerektiğini vurgular.” (Paragraf 441)

63. Bu davalar ile Mahkeme önündeki diğer davaların da gösterdiği gibi, aynı fiiller dolayısıyla farklı ceza maddeleri kullanılarak uygulanan “tutuklama-tahliye-tutuklama” yöntemi, AİHM

³⁸ <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=004-55161>

³⁹ *Atilla Taş/Türkiye*, Başvuru no. 72/17, 19 Ocak 2021.

kararlarının uygulanmasını engellemeyi amaçlamaktadır ve bu kendi başına 18. maddenin ayrı bir ihlalidir.

64. Son olarak, Büyük Daire, Demirtaş'ın davasında Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin uygulanmasını incelemiştir. Mahkeme, "adli makamların, ceza soruşturmasını yürüten ve başvuruları suçla itham eden cumhuriyet savcılarının, ilk ve/veya devam eden tutukluluğa karar veren sulh ceza hakimliklerinin, tutukluluğun devamına karar veren ağır ceza mahkemelerinin yargıçlarının ve son olarak Anayasa Mahkemesi yargıçlarının, Türk Ceza Kanunu'nun 314/1 ve 314/2. maddelerinde yer alan suçlar bakımından geniş bir yorum şekli benimsedikleri" sonucuna ulaşmıştır. Yargı makamları tarafından "başvuranın hükümetin belirli politikalarına ilişkin olarak kendi muhalif görüşünü açıklaması ya da yalnızca Demokratik Toplum Kongresi'ne -yasal bir örgüt- katıldığını ifade etmesi başvuran ile silahlı örgüt arasında aktif bir bağın kurulduğunu kabul etmek için yeterli bulunmuştur." (Paragraf 278)

65. Mahkeme bu sonuca ulaşırken, Venedik Komisyonu'nun Türkiye Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 ve 314. maddelerine ilişkin görüşüne⁴⁰ ve aynı konuda İnsan Hakları Komiserinin gözlemlerine atıfta bulunmuştur. Mahkemenin kendisi de daha önceki bazı kararlarında Türkiye'nin terörle mücadele mevzuatındaki bazı hükümlerin Sözleşmenin yasallık standardını karşılamadığı tespitinde bulunmuştur.⁴¹

66. Tüm bu uzmanlar, Türk yargı makamlarının terörle mücadele yasalarını uygulama biçimlerini eleştirmiştir. Terörle mücadele mevzuatı, yasallık ilkesine uymamaktadır, çünkü yasa tarafından yönlendirilebilecek kişiler, hangi davranışın yasak olduğunu öngörememektedirler. Söz konusu hükümler ayrıca, Sözleşme kapsamında korunan hakları kullandıkları için bireyleri cezalandıracak şekilde yorumlanmaktadır. Türkiye'nin yargı makamları halen ifadeleri yoluyla tehlike yarattıkları iddiasıyla bireyleri ceza yargılamalarına maruz bırakırken, Demirtaş aleyhindeki mevcut iddianame ve Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin ara kararı başka kişilerin kasten öldürme, kasten öldürmeye teşebbüs, hırsızlık ve yağma da dahil olmak üzere şiddet içeren davranışlarından Demirtaş'ı ve diğer sanıkları doğrudan sorumlu tutarak yeni bir yöne doğru evrilmiştir. İddianamenin, sanıkların başkalarını bu eylemlere teşvik etmekten ya da tahrik etmekten kovuşturulmalarını amaçlamadığı belirtilmelidir. İddianame, 6-8 Ekim 2014 olayları sırasında diğer kişiler tarafından işlendiği iddia edilen her bir eylemden tüm sanıkların doğrudan sorumlu olduğunu iddia etmektedir. Savcılık, 108 sanığın hepsinin "terör" örgütünün liderleri olduğunu öne sürmektedir. Savcılığa göre sonuç olarak, bütün sanıklar aynı sayıda suç eyleminden aynı şekilde sorumludur. Savcılık, sanıklar tarafından 6 yıl boyunca yapılan yüzlerce sayfalık siyasi açıklamaları, sanıkların tamamının birer terör örgütü lideri olduğuna dair delil olarak sunmaktadır. Bu ifadelerin hiçbirinin yapıldıkları zaman soruşturulmadığı da ayrıca not edilmelidir. Türk Ceza Kanunu'nun bu şekilde öngörülemez ve mantıksız şekilde yorumlanmasının bir sonucu olarak Demirtaş, tweet'ler, açıklamalar ve röportajlarına dayanılarak "37 kişinin kasten öldürülmesi" ve başka ispatlar ile yargılanmaktadır.

67. Savcılığın aksini ortaya koymaya çalışırken ikna etmekte benimsediği bu absürt yoruma rağmen, STK'lar, özünde Demirtaş aleyhine Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi önündeki ilk ve halen süren ceza davasına temel alınan fiiller ile Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi önündeki ikinci davaya temel alınan fiiller arasında gerçek bir fark olmadığını değerlendirmektedir. Aleyhindeki bu iddianame kapsamında Demirtaş'ın mevcut tutukluluğu, Büyük Daire'nin tespitleri doğrultusunda, 4 Kasım 2016 tarihinde başlayan tutukluluğun sürdürülmesi olarak değerlendirilmelidir.

68. STK'lar, AİHM'in Demirtaş'ın derhal serbest bırakılması kararı ile yön verdiği bireysel önlemlerin uygulanmaması durumunda, Hükümetin, Demirtaş'ın davasıyla ilgili olarak Sözleşmenin

⁴⁰ Venedik Komisyonu, Türkiye Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 ve 314. maddeleri hakkındaki görüş, CDL AD (2016) 002, 15 Mart 2016.

⁴¹ Işıkırık/Türkiye, Başvuru no. 41226/09), 14 Kasım 2017; İmret/Türkiye; Bakır ve diğerleri/ Türkiye, 46713/10, 10 Temmuz 2018.

5/1 ve 5/3, 10, 18 (5.madde ile birlikte) ve 1 No.lu Ek Protokol'ün 3. maddelerinin ihlallerinin sürdürülmesinden sorumlu olduğu sonucuna varmaktadır.

VI. Bakanlar Komitesine Bireysel Önlemler Konusunda Öneriler

STK'lar Bakanlar Komitesi'ne usule ilişkin konularda şu çağrılarda bulunmaktadır:

i. *Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2)* kararı nitelikli denetim prosedürü altında izlenmek üzere sınıflandırılmalı ve siyasi amaçlarla milletvekillerinin tutuklanmasına özgü Sözleşmenin 5. ve 18. maddelerinin ihlalleri başlığı altında öncü dava olarak kabul edilmelidir.

STK'lar Bakanlar Komitesi'ne bireysel önlemlere ilişkin şu çağrılarda bulunmaktadır:

ii. AİHM'nin kararının gereği olarak Selahattin Demirtaş'ın derhal serbest bırakılması için çağrıda bulunulmalı ve Büyük Dairenin de tespit ettiği gibi Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunun Mahkeme'nin ihlal tespitinde bulunduğu haklarının ihlalini devam ettirdiği belirtilmelidir.

iii. Büyük Daire kararının Selahattin Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunu da kapsadığı vurgulanmalıdır. Kararın AİHM tarafından da değinildiği gibi olgusal ya da yasal dayanakları ciddi ölçüde benzer olan gelecekte ileri sürülebilecek suçlamalara veya yapılabilecek tutuklamaları da kapsayacağı vurgulanmalıdır.

iv. Büyük Daire'nin, Demirtaş'ın tutuklanmasının yolunu açan Anayasa değişikliğinin Sözleşmenin yasallık standardını karşılamadığı ve değişikliği müteakiben başlatılan tüm işlemlerin hukuka aykırı sayılması gerektiği tespiti de dikkate alınarak, anayasa değişikliği ile dokunulmazlığının kaldırılmasından sonra Demirtaş'a yöneltilen tüm ceza yargılamalarının durdurulması konusunda çağrıda bulunulmalıdır.

v. Türkiye hükümetinden, AİHM'in Demirtaş'ın ifade özgürlüğünü kullanmasının hukuka aykırı şekilde ona karşı bir suçun delili olarak kullanıldığı ve Sözleşmenin 5/1. madde ile birlikte 18. maddesinin ihlal edildiği tespitlerine uygun şekilde Demirtaş'ın soruşturulmasında ve tutuklanmasında bulunan çoğulculuğu bastırma ve siyasi tartışma özgürlüğünü sınırlama örtülü amacını taşıyan tüm suçlamaların düşürülmesi de dahil olmak üzere Selahattin Demirtaş'ı yargı yollarını kötüye kullanmak yolu ile taciz etmeye son vermesi talep edilmelidir.

vi. Bu konu kapsamında AİHM kararının yerine getirilmesi için bir zorunluluk olan 'eski hale iade'nin (*restitutio ad integrum*) Demirtaş'a yönelik siyasi meşru faaliyetler ve ifadeler nedeniyle tutuklanma ve yargılanma biçiminde kendini gösteren yargısal tacizin son bulmasını gerektirdiği vurgulanmalıdır.

vii. Türkiye hükümetinden, özellikle yargı makamlarına baskı yapmaya veya onları hukuka aykırı bir şekilde etkilemeye çalışarak Demirtaş'ın davalarına doğrudan müdahale etmeye son vermesi talep edilmelidir.

viii. Türkiye hükümetinden, hükümetin üst düzey yetkilileri tarafından ileri sürülen Demirtaş davasındaki Büyük Daire kararının ve daha genel olarak AİHM kararlarının bağlayıcı olmadığı yönündeki yanlış iddiaları kamuya açık bir şekilde düzeltilmesi talep edilmelidir.

ix. Selahattin Demirtaş'ın devam eden tutukluluğunun AİHM'in nihai kararlarının bağlayıcı niteliğine ilişkin Sözleşmenin 46. maddesini ihlal ettiği ve bunun Türkiye aleyhine Sözleşmenin 46/4. maddesini uygulama sürecini tetikleyebileceği ilk fırsatta, gecikmeksizin dile getirilmelidir.